

Хиландар

Икона Ваведeња

Икона (сада у манастирској ризници) урађена је техником темпере на дрвету с платном, димензија 95 x 110 cm; оштећена је по вертикали у левом делу, а мања оштећења постоје и на десној страни. Позадина је златна. У средини слике су приказани Јоаким, Ана и Богородица. Први је у плавом хитону и светлољубичастом химатиону, леву је руку положио на груди, а десну испружио према малој Богородици; Ана је у плавој доњој и црвеној горњој хаљини с мафорионом, окренута Јоакиму, и десном руком указује на првосвештеника Захарију; пред њима је Богородица дечјег узраста, обучена у доњу плаву и горњу мрку хаљину и обе руке пружа према Захарији. Овај стоји пред отвореним вратима олтара, испружених руку према Богородици, обучен је у плаву доњу одећу с кестењастим порубом и горњу црвену са широким рукавима и мрким порубом, огртач му је светло-зелен, украшен словним орнаментом, а на глави има белу капицу с црвеним врхом и на ногама обућу маслинасте боје. Све их наткриљује висок и широк кивориј, пирамидално завршен, на четири тамноплава стуба позлаћених капитела. У десном делу иконе, Богородица седи на врху степеништа, обучена као и пред Захаријом, и према њој слеће анђео с храном, заклоњен киворијем. На левој страни иконе је висока грађевина таласастог крова и великог улаза, са завесом завезаном у чвор,

а између ове зграде и киворија разапет је црвени велум. У првом плану је седам девојака у два реда, обучених у зелену, црвену и љубичасту одећу са златним нашивцима, три имају марама на глави и једна провидни вео, а на ногама црвене ципеле и све држе упаљене свеће. Јоаким, Ана, Богородица и анђео су са златним ореолима с тачкастим ивицама. На икони се налази натпис (в)ѦВЕДЕНИЕ (вѦ) (х)РА(мѦ).

Икона је изгледа настала у другој деценији XIV века и вероватно је – као слика храмовне славе – стајала на иконостасу саборне цркве.

Није потписана, па је име сликара непознато.

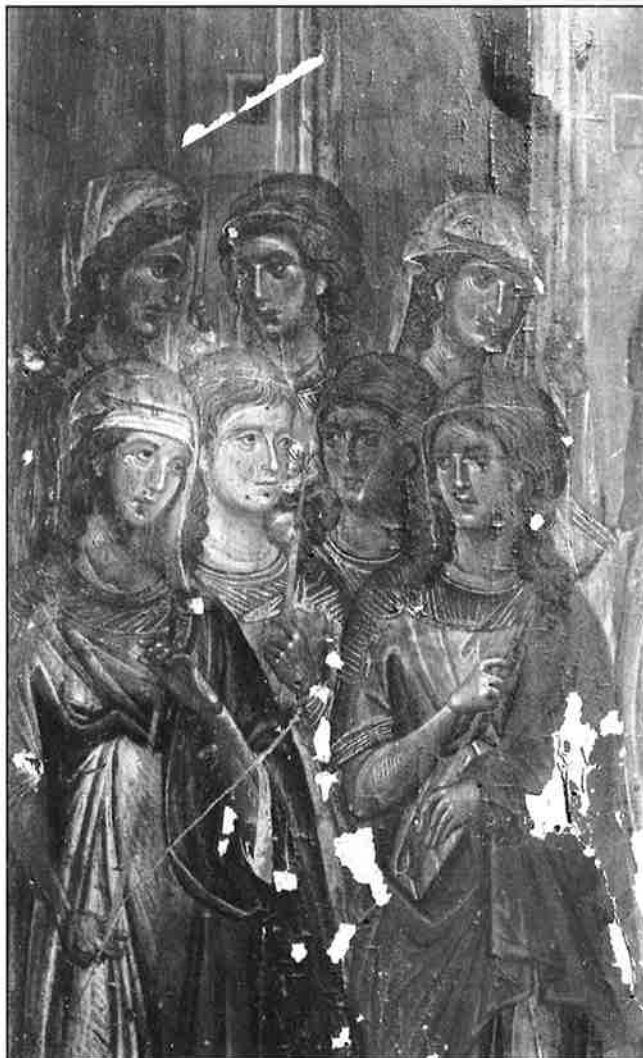
Натпис на икони је на српском језику.

Истраживачи су икону нашли преломљену на два дела, сада спојених, и она је узорно конзерваторски обрађена.

Први је на њу скренуо пажњу Радојчић, Уметнички споменници, 174, сл. 27 и претпоставио да је некад била на Милутиновом иконостасу; учинило му се још да се на њој уочавају западни утицаји, па је упоредио са српским споменицима средине и друге половине XIV века. Исти писац јој се вра-

ћао још неколико пута и другачије датовао: Radojčić, *Die serbische Ikonenmalerei*, 73–74, Abb. 11 (= *Српске иконе*, 12–13); Исти, *Иконе Србије и Македоније*, Београд 1961, стр. X; *Icons – Sinai, Grèce, Bulgarie, Yougoslavie*, Belgrade 1966, LXVI, CI (S. Radojčić); S. Radojčić, *Geschichte der serbischen Kunst von den Anfängen bis zum Ende des Mittelalters*, Berlin 1969, 66 (видео је у њој одраз цариградског класицизма у српској варијанти и потражио јој је сродности у Богородици Љевишкој). Овој икони је још више пажње посветио В. Ј. Ђурић, који ју је до краја обрадио каталогски, повезао је са сликарством хиландарске саборне цркве и претпоставио да би могла бити рад неког солунског сликара (Ђурић, *Fresques mé-*

diévales à Chilandar, 81–82, fig. 32–33); нешто касније, он је поновио оцену њених изузетних вредности, сврстао је међу најбоља дела византијског сликарства XIV века и издвојио је као најлепши иконописни рад доба краља Милутина у Хиландару, али је предложио и могућност да је првобитно могла да буде изложена под неким проскинитаром у цркви (Ђурић, *Хиландар*, 86–88, сл. 72–73 у боји; уп. и Ђурић, *La peinture byzantine vers 1300*, 73). Ласкаве речи о овој икони изречене су и у *Историји српског народа*, I, 493 (Г. Бабић-Ђорђевић); Г. Бабић, *Иконе*, Београд 1983, 140; М. Татић-Ђурић, *Познајте иконе од XII–XVIII века*, Београд 1984, XIV; С. Петковић, *Хиландар*, Београд 1989, 41.

Хиландар

Икона анђела

Икона је веома оштећена, а сачувани део има димензије 97,5 x 38,5 cm. Насликана је техником темпере на дасци, на златној позадини. Анђеоло је био приказан у целом расту, окренут улево, благо приклоњене главе. Основу његовог лица чини тамно-зелена, преко које су наношени потези светлоружичасте и беле, а где-где још и црвене и црне, било у виду широких површина или танких линија, којима је моделовано лице. Цртеж је класицистички, правилан у сразмерама, нос анђела је нешто дужи и благо повијен, усне мало напућене и обрве извијене. Коса му је кестењаста, у увојцима, и с траком изнад чела. Десна рука му је савијена у лакту и принета до груди. Обучен је у црвеномрку монашку одећу и плавичаст аналав, на којем су добро видљива три црвена крстића. Икона се сада налази у манастирској ризници.

Настала је вероватно око 1320, јер је веома слична фрескама у саборној цркви, изведених ових година, и скоро да нема сумње да представља дело истих уметника. Не зна се где је првобитно стајала, и вероватно је била део неке веће целине.

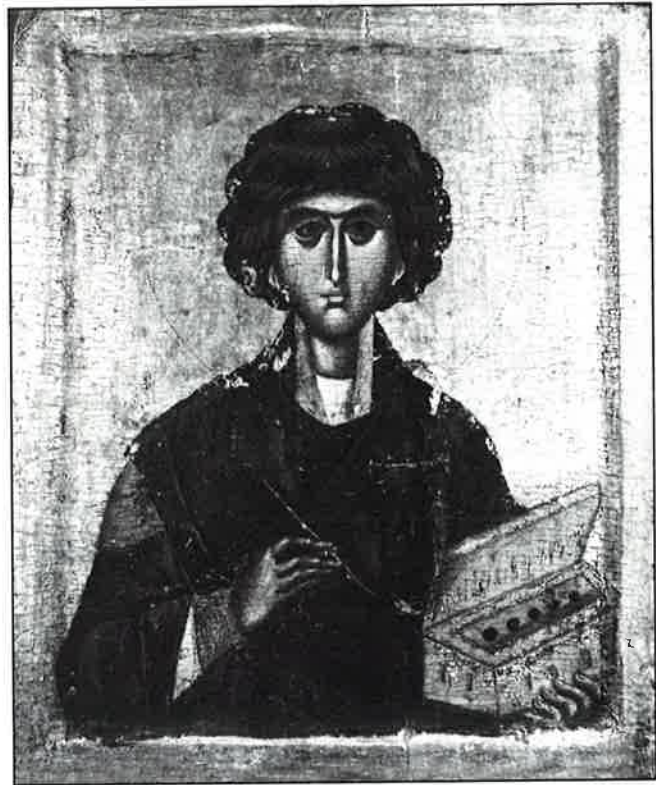
Натпис на икони није сачуван.

Име њеног творца није познато.

Пронашао је, описао (с појединостима које се разликују од нашег описа) и објавио Djurić, *Fresques médiévales à Chilandar*, 82, fig. 34–35. Везао је, с правом, за фреске у саборној цркви. Исти аутор се још једном осврнуо на ову икону: Ђурић, *Хиландар*, 88. Њена иконографија није испитивана.

Хиландар

Икона св. Пантелејмона

Добро очувана икона св. Пантелејмона (Ο ΑΓΙΟΣ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝ), димензија 40,50 x 33,80 cm, сликана је на дрвету превученом платном. На златној позадини је приказано чеоно попрсе светитеља, с десном руком подигнутом до груди, којом – врховима прстију – држи скалпел, а левом, спуштеном, придржава отворену кутију с лековима. Лице му је овално, с благим прелазима од тамнозелене сенке у топао окер, с бадемастим и мало закошеним очима, извијеним обрвама, дугим правилним носем и малим устима. Бујна мрка таласаста коса пада му мало испод ушију. Обучен је у бео стихар, завршен уским црвеним наруквицама, преко њега има зеленкаст химатион, са црвеним украсом на десном рамену и исто тако црвеним оковратником, а поврх свега тамноплав, скоро љубичаст огртач. Инкарнат је моделован топлим окером, с тамним сенкама на врату, око ивице лица, испод обрва, на подочњацима и око носа, док су осветљена места – на рукама, врату, испод очију и на бради – наглашена светлим и несливеним потезима. Сасвим је ретко коришћено злато у виду танких линија на одећи и на кутији с лековима. Икона се данас чува у манастирској ризници.

Настала је вероватно у првим годинама XIV века.

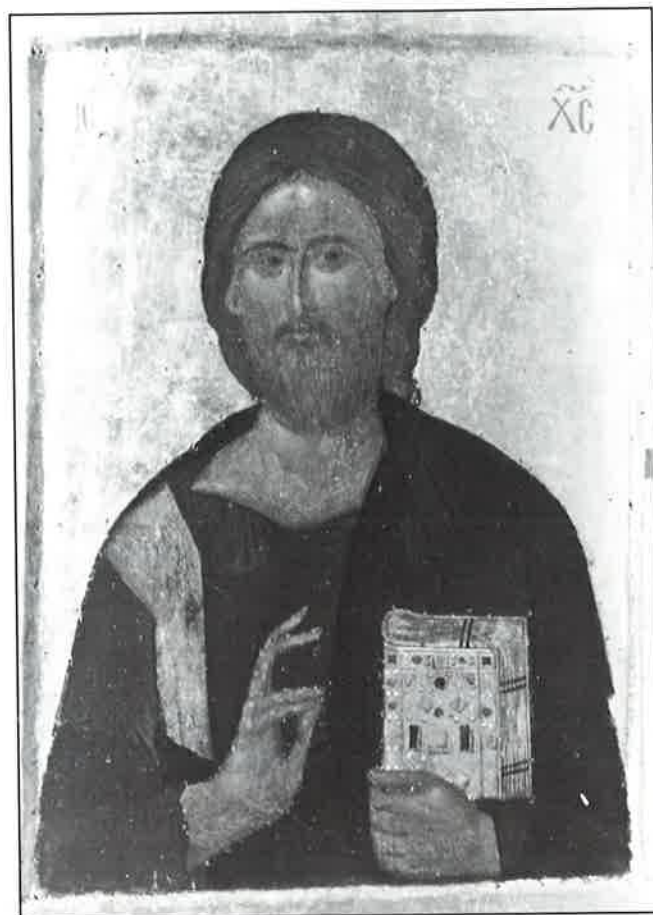
Непознат је њен сликар.

Натпис је на грчком језику, изведен црвеном бојом, с лигатуром слова Π, Α и Ν.

Икону је запазио Радојчић, *Уметнички споменици*, 173, који је и касније писао о њој: Радојчић, *Die serbische Ikonenmalerei*, 72, Abb. 8 (= *Српске иконе*, 11); С. Радојчић, *Иконе Србије и Македоније*, Београд 1961, стр. X, т. 8; *Иконе с Балкана*, Београд 1966, LXV, XCVIII, т. 177; Радојчић, *Сликарсство*, т. XXXVI (склон је да у њој види цариградски рад првих година XIV века). Међутим, Ђурић, *Хиландар*, 64, сл. 47 је датује нешто раније, у крај XIII века, и упоређује с фрескама Ариља, а за њеног сликара претпоставља да би могао бити Солуњанин: *Историја српског народа*, I, 425 (В. Ј. Ђурић); М. Татић-Ђурић (*Познање иконе од XII–XVIII века*, Београд 1984, s. p., т. 9) прихвата да је настала у последњим деценијама XIII века, али можда у Цариграду, док С. Петковић (*Хиландар*, Београд 1989, 41, сл. 10) верује да потиче с прелаза из XIII у XIV век, односно из времена око 1300. године.

Хиландар

Икона Хрисѿа

Икона (сада у манастирској ризници) на дасци, урађена темпером, димензија 132 x 100 cm, приказује Христа у попрсју, који благосиља десном руком, док левом држи затворено јеванђеље, црвених украшених корица. Обучен је у светлољубичасти хитон, с клавусом на десном рамену и тамноплавим химатион, има кестењасту фино зачешљану косу и кратку светлу браду. Инкарнат је светао, нарочито на челу, на јагодицама, врату и рукама, с једва приметним сенкама. Обележен је црвеним словима IC XC на златној позадини.

Икона вероватно представља рад друге деценије XIV века. Могуће је да се некад налазила на иконостасу саборне цркве.

Непознат је њен сликар.

О икони је писано мало. Поменуо је Радојчић, *Уметнички сјоменици*, 173, а објавио Ђурић, *Хиландар*, 86, сл. 70 и претпоставио да је некад била престонона на иконостасу главне манастирске цркве. Уп. и *Историја српског народа*, I, 493 (Г. Бабић-Ђорђевић).

Хиландар

Икона Богородице Елеусе

Икона је изведена темпером на дасци с платном (124 x 112 cm), на златној позадини. Допојасна Богородица (ΜΡ ΘΥ ΕΛΕΟΥΣΑ) је с Христом (ΙC XC) на левој руци, приказана чеоно, тек благо окренута ка Христу, на којег указује десном руком. Христос-дечак подиже мало главу према Богородици, благосиља десном руком, а левом придржава савијени свитак, ослоњен на леву ногу. Богородица је у тамнољубичастом мафориону, ивица украшених црвенкасто-златном траком, док је доња хаљина плаве боје с попречним златним нашивцима, а и повез за косу јој је плав, са златним зракастим линијама. Христос је обучен у светлозелен хитон, тамноплав синдон и жут химатион са златним жицама. Свитак у његовој руци је доле беле, а у горњем делу црвене боје. На инкарнату преовлађује маслинаста, с финим прелазима у нешто тамније сенке и бела осветљена места. Појединости очију, обрва, носа и косе извучени су мрком, а

усне цинобером. Натписи су исписани црвеном бојом. Сада се чува у манастирској ризници.

Рупице на икони сведоче да је некад имала метални оков. Одлично је сачувана, а у новије време је и очишћена.

Настала је вероватно кад и икона Христа, у првим деценијама XIV века, можда за потребе иконостаса у саборној цркви.

Није познат њен аутор.

Икону је само поменуо Радојчић, *Умјетнички споменници*, 173, а Ђурић, *Хиландар*, 86 је датовао и претпоставио да је била престона у католикону; Π. Α. Βοκοτόπουλος, *Ελληνική Τέχνη. Βυζαντινές εικόνες*, Αθήνα 1995, 214, еικ. 99; в. и *Историја српског народа*, I, 493 (Г. Бабић-Ђорђевић).